

SUOMALAINEN NÄKÖKULMA EU:N LAAJENTUMISEEN VUONNA 2004: VÄISTÄMÄTÖN TEHTÄVÄ

Työne Karjalainen

Tammikuu 2005

Funded by
the European Union

REWEU – Ulkopoliittinen instituutti | Julkaisu #04/2025

Suomalainen näkökulma EU:n laajentumiseen vuonna 2004: Väistämätön tehtävä

© tammikuu 2025 | All rights reserved

Artikkelin tekstin on kääntänyt englannista suomeen Eetu Sironen.

Tämä artikkeli julkaistaan osana CERV tutkimushanketta (Re)uniting the East and West: Reflections on the 2004 EU enlargement (REWEU), jota rahoittaa Euroopan unionin Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelma (CERV). Tutkimusprojekti muistelee Euroopan unionin vuoden 2004 suurta itälaajentumista, josta tuli kuluneeksi 20 vuotta toukokuussa 2024.

Hankkeen toteuttavat:

- **EUROPEUM Institute for European Policy** (Tšekki)
- **Hellenic Foundation for European and Foreign Policy - ELIAMEP** (Kreikka)
- **Istituto Affari Internazionali** (Italia)
- **Egmont - Royal Institute for International Relations** (Belgia)
- **Latvian Institute of International Affairs** (Latvia)
- **Finnish Institute of International Affairs** (Suomi)
- **College of Eastern Europe** (Puola)

Tämän julkaisun sisältö on yksinomaan sen tekijöiden vastuulla, eikä se Vastaa Euroopan komission näkemyksiä. Lisäksi Euroopan komissio ei ole vastuussa mistään tämän julkaisun sisältämien tietojen käytöstä.

Tietoa kirjoittajasta

Tyyne Karjalainen on Ulkopoliittisen instituutin Euroopan unioni ja strateginen kilpailu -tutkimusohjelman tutkija. Hänen tutkimuksensa käsittelee EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, laajentumista ja eriytyvää integraatiota EU:ssa. Karjalaisen julkaisut ovat keskittyneet rauhanrakentamiseen, kriisinhallintaan ja rauhanvälitykseen. Karjalainen on aiemmin työskennellyt siviiliturvallisuussektorin reformin parissa European Union Advisory Mission (EUAM) in Ukraine -kriisinhallintaoperaatiossa, Kriisinhallintakeskuksen tutkimusyksikössä ja Suomen pysyvässä YK-edustustossa New Yorkissa. Karjalainen on politiikan tutkimuksen väitöskirjatutkija Turun yliopistossa. Hänen väitöstyönsä käsittelee EU:n itäistä naapuruuspolitiikkaa. Hän on valmistunut rauhan- ja konfliktintutkimuksen maisteriohjelmasta Tampereen yliopistosta.

Tietoa REWEU-projektista

Tutkimushankkeessa "(Re)uniting the East and West: Reflections on the 2004 EU enlargement (REWEU)" muistellaan EU:n vuoden 2004 suurta itälaajentumista, jonka 20-vuotispäivää vietettiin toukokuussa 2024. Laajentuminen muovasi monella myönteisellä tavalla Eurooppaa sellaiseksi kuin se nykyään on. Se lisäsi Euroopan turvallisuutta ja taloudellista potentiaalia sekä edisti demokratian, hyvän hallintotavan ja eurooppalaisten arvojen leviämistä mantereella. Vaikka kyseessä oli Euroopan integraation kannalta historiallinen hetki, vuoden 2004 laajentuminen nähdään usein lähtöpisteenä monille haasteille, joiden kanssa unioni nykyisin painii. Näihin lukeutuvat muun muassa joidenkin uusien EU-jäsenmaiden demokraattinen taantuminen ja eurokriittisyyden nousu.

Sisällysluettelo

<i>Tietoa kirjoittajasta</i>	<i>2</i>
<i>Tietoa REWEU-projektista</i>	<i>2</i>
<i>Johdanto</i>	<i>4</i>
<i>Miten suomalaiset poliittiset puolueet suhtautuivat EU:n laajentumiseen vuonna 2004?</i>	<i>5</i>
<i>Suuren itälaajentumisen haitat ja hyödyt suomalaisessa mediassa</i>	<i>10</i>
<i>Laajentumisen hyötyihin liittyvät narratiivit</i>	<i>10</i>
<i>Laajentumisen riskeihin ja negatiivisiin seurauksiin liittyvät narratiivit</i>	<i>12</i>
<i>Julkinen tuki vuoden 2004 laajentumiselle.....</i>	<i>18</i>
<i>Yhteenveto.....</i>	<i>21</i>
<i>Lähteet.....</i>	<i>23</i>

Johdanto

”Haastavaa hanketta juhlitaan Dublinissa”, todettiin Suomen suurimman päivälehdessä, Helsingin Sanomien, otsikossa 1. toukokuuta 2004. Samana päivänä samassa lehdessä julkaistiin artikkeli otsikolla ”Kaaosta halvalla”. Molemmat jutut viittasivat Euroopan unionin laajentumiseen 10 uudella jäsenvaltiolla. Otsikot kuvaavat hyvin, kuinka jakautuneesti suureen itälaajentumiseen suhtauduttiin Suomessa. Suomalaiset olivat huolissaan laajentumisen seurauksista ja kustannuksista, mutta toisaalta päädyttiin aina samaan johtopäätökseen: vuoden 2004 laajentumiselle ei ollut vaihtoehtoa. ”Vai olisiko ollut oikeudenmukaista jättää kommunismissa kituneet oman onnensa nojaan, jolloin EU:n takapihalla rehottaisi köyhyys, rikollisuus ja katkeruus?” pohdittiin retorisesti jälkimmäisessä artikkelissa (HS, 1.5.2004).

Tässä analyysissä syvennytään suomalaisiin muistoihin ja narratiiveihin koskien EU:n vuoden 2004 laajentumista. Analyysi pohjaa medialähteisiin ja poliittiseen keskusteluun, joka edelsi ja seurasi laajentumisaaltoa. Ensimmäisessä osiossa keskitytään suomalaisten poliittisten puolueiden vaalikampanjointiin vuoden 1999 europarlamenttivaaleissa. Vaaliohjelmien analyysin tarkoituksena on auttaa ymmärtämään, millaiseen kehykseen suomalaiset poliittiset toimijat asettivat EU:n laajentumisen ja miten sitä perusteltiin. Lisäksi tavoitteena on valaista, millaisia hyötyjä, riskejä ja kustannuksia laajentumiseen nähtiin liittyvän. Toisessa osiossa analysoidaan aiheen käsittelyä suomalaisessa mediassa. Osio paljastaa joitakin hienosyisempiä vivahteita ja käytännön huolenaiheita, jotka herättivät keskustelua poliitikoiden ja asiantuntijoiden sekä kansalaisyhteiskunnan keskuudessa. Kolmannessa osiossa esitellään lyhyesti, millaista kannatusta EU:n laajentuminen sai osakseen Suomessa eurobarometridatan perusteella.

Tutkimuksen aineisto sisältää vaaliohjelmat merkittävimmiltä suomalaisilta puolueilta, jotka olivat mukana vuoden 1999 eurovaaleissa.¹ Tarkasteltavana ovat myös vaaliohjelmat vuodelta 2024, jolloin EU:n laajentuminen on jälleen asialistalla. Tavoitteena on selvittää, millaisia muistoja vuoden 2004 laajentumiseen liitetään. Media-analyysi keskittyy uutisraportointiin Suomen suurimmassa sanomalehdessä, Helsingin Sanomissa. Syynä on se, ettei muilla sanomalehdillä ole vertailukelpoisia 20 vuoden takaisia arkistoja, jotka olisivat saatavilla verkossa.² Analyysin tueksi käytiin taustakeskusteluita entisten suomalaisten valtionjohtajien kanssa, jotka puhuivat EU:n laajentumisesta kahdessa Suomessa järjestetyssä REWEU-tapahtumassa.

Miten suomalaiset poliittiset puolueet suhtautuivat EU:n laajentumiseen vuonna 2004?

Vuoden 1999 eurovaalikampanjat tarjoavat kurkistuksen siihen, miten EU:n itälaajentumista käsiteltiin politiikassa Suomessa edellisen vuosisadan loppupuolella. Seuraavassa analyysissä pyritään vastaamaan neljään kysymykseen: Millaisia asenteita suomalaisilla puolueilla oli laajentumista kohtaan vuonna 1999? Oliko puolueilla maantieteellisiä preferenssejä liittyvien valtioiden suhteen, ja jos oli, mitä ne olivat? Miten puolueet perustelivat kantaansa laajentumiseen? Miten EU:n laajentumista piti puolueiden mielestä kehittää?

EU:n laajentuminen ei ollut Suomen poliittista kenttää erityisesti jakava aihe vuonna 1999. Hallituspuolueet – sosiaalidemokraatit (SDP), kokoomus (Kok.), ruotsalainen kansanpuolue (RKP), vasemmistoliitto (Vas.) ja vihreät (Vihr.) –

¹ Vaikka EU:n laajentumista käsiteltiin myös vuoden 2004 eurovaalien yhteydessä, laajentumista vastaan kampanjointi oli tuolloin jo liian myöhäistä. Vuoden 1999 eurovaalikampanjointi kertoo enemmän poliittisten puolueiden kannoista laajentumiseen. Vasemmistoliiton (Vas.) ja Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP) eurovaaliohjelmat eivät olleet julkisesti saatavilla verkossa, minkä vuoksi analyysissä käytettiin niiden yleisiä puolueohjelmia samoilta vuosilta (RKP 1999; Vas. 1998).

² Helsingin Sanomien arkistoja tutkittaessa käytettiin hakusanaa ”EU:n laajentuminen”. Lisäksi apuna käytettiin Googlen hakukonetta, jolla etsittiin artikkeleita muista medialähteistä. Käytetty hakusana oli muotoa ”median nimi” JA ”EU:n laajentuminen”. Tulokset rajattiin koskemaan vuotta 2004.

suhtautuivat kaikki vaaliohjelmissaan myönteisesti EU:n laajentumiseen. Myös suurin oppositiopuolue keskusta (Kesk.) ja pienempi kristillisdemokraatit (Kd.) suhtautuivat myönteisesti uusien EU-jäsenmaiden hyväksymiseen. Oikeistopuolue perussuomalaiset oli ainoa puolue, joka vastusti EU:n laajentumista vuonna 1999. Puolueet eivät ilmaisseet maantieteellisiä preferenssejä: esimerkiksi keskustan vaaliohjelmassa todettiin, että kaikki Euroopan kansanvaltaiset markkinataloudet voisi toivottaa tervetulleiksi unioniin (Keskusta, 1999).

**Rauha ja vakaus
mainittiin useimmin
perusteina
laajentumiselle.**

Hajontaa ilmeni kuitenkin siinä, mitä ehtoja ja kriteereitä painotettiin. Kokoomus korosti vaaliohjelmassaan, että ehdokasmaiden tulisi täyttää EU:n ympäristösäädökset (Kokoomus, 1999). Vihreät alleviivasivat, että ehdokasmaidenkin tulisi vähentää ydinvoiman käyttöä ja sitoutua demokraattisten periaatteiden ja ihmisoikeuksien noudattamiseen (Vihreät, 1999). Perussuomalaiset tätä vastoin vaativat, että ehdokasmaiden talouden ja ihmisoikeustilanteen tulisi olla kestäväällä pohjalla ennen kuin ne voivat liittyä EU:hun (Perussuomalaiset, 1999). Myös kristillisdemokraatit korostivat taloudellisia vaatimuksia ja ihmisoikeuksia (Kristillisdemokraatit, 1999)

Vuoden 1999 vaali- ja puolueohjelmien tarkastelu osoittaa, että suomalaiset puolueet olivat melko yksimielisiä myös siitä, miksi uusia jäsenmaita tulisi hyväksyä. Rauha ja vakaus mainittiin useimmin perusteina laajentumiselle: SDP puhui laajentumisen puolesta ”Rauhan ja yhteistyön Eurooppa” otsikon alla (Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue, 1999). Keskusta näki laajentumisen olevan askel kohti yhtenäisempää, turvallisempaa ja vakaampaa Eurooppaa. Vasemmistoliiton mukaan EU:n laajentuminen vähentäisi sodan uhkaa Euroopassa (Vasemmistoliitto, 1998). RKP uskoi laajentumisen tuovan rauhaa, vakautta ja myönteistä kehitystä Eurooppaan (Ruotsalainen kansanpuolue, 1999).

Perussuomalaisten vuoden 1999 ohjelmassa tätä vastoin vastustettiin EU:n laajentumista, sillä sen nähtiin heikentävän pienten valtioiden vaikutusvaltaa EU:ssa sekä lisäävän byrokratiaa ja tehottomuutta.

Mitä tulee EU:n laajentumiseen liittyviin kehitysideoihin, vuoden 1999 puolueohjelmissa keskityttiin EU:n reformiin – aivan kuten 20 vuotta myöhemminkin. Perussuomalaisten vuoden 1999 ohjelma otti vahvimmin kantaa siihen, ettei EU:n tulisi laajentua ennen sisäisten ongelmien ratkaisemista. Tämän pitäisi kuitenkin tapahtua ilman syvempää integraatiota: Perussuomalaiset vastustivat sekä unionin syventämistä että sen laajentamista. Sosiaalidemokraatit peräänkuuluttivat epämääräisemmin, että EU:n pitäisi valmistautua ripeästi laajentumiseen täsmentämättä kuitenkaan, millä tavoin. Kokoomus oli yksityiskohtaisempi: ohjelmassa todettiin, että uudistuksia tarvitaan niin päätöksentekoa kuin politiikan eri sektoreita koskien, ja että määräenemmistöpäätösten käyttöä tulisi laajentaa laajentumisen mahdollistamiseksi. Ohjelmassa syvennyttiin myös EU:n maatalouspolitiikan reformiin, punniten jäsen- ja ehdokasmaiden tarpeita sekä EU:n budjetin raameja. Kokoomuksen (1999) mukaan hakijamaiden tulisi liittyä unioniin useammassa ryhmässä, kukin meriittiensä perusteella.

Myös keskustan vuoden 1999 ohjelmassa oltiin vakaasti sitä mieltä, että EU:n tulisi uudistua, jos laajentumisen haluttiin onnistuvan. Unionin täytyisi olla tehokkaampi ja demokraattisempi, mikä voisi tarkoittaa esimerkiksi komission valtaoikeuksien hajauttamista. Keskusta alleviivasi, ettei tulevan laajentumisen kustannuksia saisi sysätä yksin viljelijäväestön maksettavaksi. Vasemmistoliitto oli huolissaan laajentumisen seurauksista Suomen eri alueille. Vihreät mainitsivat, että ehdokasmaiden kanssa pitäisi tehdä ”tiiviimpää yhteistyötä” jonkin aikaa ennen niiden hyväksymistä unioniin.

Nyt, 20 vuotta myöhemmin, EU:lla on yhdeksän uutta ehdokasmaata ja mahdollisia ehdokasmaita. Perussuomalaiset on ainoa suomalainen puolue, joka

Toisin kuin vuonna 1999, jolloin suomalaisilla puolueilla ei ollut maantieteellistä preferenssiä ehdokasmaiden suhteen, vuonna 2024 erityisesti perussuomalaiset mutta epäsuoremmin myös kokoomus vaikuttaa priorisoivan Ukrainan EU-jäsenyyttä.

on muuttanut kantaansa laajentumiseen: vuoden 2024 eurovaaleissa kaikki suomalaiset eduskuntapuolueet kannattivat uusien jäsenmaiden hyväksymistä. Toinen kehityskulku mukailee eurooppalaista trendiä, jossa etenkin keskustaoikeistopuolueet suosivat tiettyjä ehdokasmaita³ : toisin kuin vuonna 1999, jolloin suomalaisilla

puolueilla ei ollut maantieteellistä preferenssiä ehdokasmaiden suhteen, vuonna 2024 erityisesti perussuomalaiset mutta epäsuoremmin myös kokoomus vaikuttaa priorisoivan Ukrainan EU-jäsenyyttä (Kokoomus 2024; Perussuomalaiset 2024). Laajentumisen perustelut ovat myös monipuolistuneet kahdessa vuosikymmenessä: vuonna 2024 laajentumista perustellaan paitsi Euroopan rauhalla ja vakaudella, myös EU:n ja sen jäsenmaiden geopoliittisilla intresseillä (ks. viite 3).

Laajentumisesta on kertynyt 20 vuoden verran kokemusta. Vuoden 2004 suuri itälaajentuminen ja sitä seuranneet laajentumispolitiikan epäonnistumiset ja onnistumiset näkyvät vuoden 2024 kampanjoinnissa muistoina ja oppitunteina. Keskustan vuoden 2024 eurovaaliohjelmassa muistellaan, että aiemmin laajentuessaan unioni on myös uudistunut (Keskusta 2024). Perussuomalaiset puolestaan huomauttaa, että aiemmat laajentumiskierrokset toivat unioniin nettosaajia, joista kaikkia ei ole onnistuttu integroimaan poliittiseen yhteisöön.

³ Ks. Esim. Karjalainen, T. (tulossa) "EU Enlargement in the EP Election Campaigns: Comparison Between National Parties and Political Groups." Teoksessa Michael Kaeding, Alex Hoppe, Manuel Müller (eds.) *The 2024 European Elections*. Cham: Springer Nature.

Perussuomalaisten kannan vaihtumista laajentumisen kannalle voidaan kuitenkin pitää konkreettisenä esimerkkinä siitä, että aiempien laajentumiskierrosten onnistumisista on opittu ja ne muistetaan.

Vuoden 2024 vaaliohjelmien analyysi paljasti myös toisen oppitunnin aiemmista laajentumiskierroksista: yksikään vuoden 1999 ohjelmista ei maininnut oikeusvaltioperiaatetta valintakriteerinä, mutta vuonna 2024 termi oli kaikkien huulilla Euroopassa. Suomen vuoden 2024 eurovaaliohjelmissa SDP, vihreät, keskusta, vasemmisto, kristillisdemokraatit ja RKP korostivat oikeusvaltioperiaatteen noudattamista keskeisenä arvona, jota täytyy suojella unionin laajentuessa. Puolueet myös ehdottivat toimia, joihin tulisi ryhtyä, jos jäsenvaltiot eivät noudattaisi periaatetta. Ainoastaan perussuomalaiset ja kokoomus eivät erikseen maininneet oikeusvaltioperiaatetta vuoden 2024 eurovaaliohjelmissa (joskin molemmat mainitsivat läntisten arvojen noudattamisen ennakkoehtona jäsenyydelle).

Laajentuminen suomalaisissa eurovaaliohjelmissä vuonna 1999	Vasemmistoliitto (1998, yleisohjelma)	Sosiaalidemokraatit	Vihreät	Keskusta	RKP	Kokoomus	Kristillisdemokraatit	Perussuomalaiset
Kanta	puolesta	puolesta	puolesta	puolesta	puolesta	puolesta	puolesta	vastaan
Mihin EU:n tulisi laajentua		Jäsenyyttä hakeviin maihin		Kansanvaltaisiin markkinatalousmaihin Euroopassa			Eurooppalaisiin valtioihin, jotka täyttävät taloudelliset vaatimukset ja kunnioittavat ihmisoikeuksia	Valtioihin, joissa on vakaa talous ja ihmisoikeustilanne
Perustelut	Vähentää sodan uhkaa Euroopassa	Rauha ja yhteistyö Euroopassa		Yhtenäisempi, vakaampi ja turvallisempi Eurooppa	Rauha, vakaus ja myönteinen kehitys			Suomen vaikutusvallan väheneminen, byrokratia, kustannukset ja tehottomuuden lisääntyminen
Politiikkaehdotukset	-	EU:n tulee valmistautua ripeästi laajentumiseen	Tiiviimpää yhteistyötä ennen jäsenyyttä	EU:n uudistaminen ennen laajentumista (demokraattisempi- ja toimintakykyisempi EU)	Laajentumisen valmistelu uudistamalla päätöksentekoa ja hallintoa	Liittyminen useissa ryhmissä, EU:n uudistaminen ennen laajentumista, enemmän määränemistöpäätöksiä	-	EU ei voi kasvaa ennen kuin sisäiset ongelmat on ratkaistu

Taulukko 1 EU:n laajentuminen suomalaisissa eurovaaliohjelmissä vuonna 1999.

Suuren itälaajentumisen haitat ja hyödyt suomalaisessa mediassa

Tässä osiossa perehdytään syvemmin siihen, miten EU:n itälaajentumisesta keskusteltiin suomalaisessa yhteiskunnassa vuonna 2004. Medialähteiden analyysin tavoitteena on auttaa ymmärtämään, millaisia hyötyjä ja riskejä uusien jäsenmaiden hyväksymisellä nähtiin olevan, mistä konkreettisista aiheista keskusteltiin ja mitä ehdotuksia tehtiin siitä, miten EU:n laajentumistapaa voitaisiin kehittää. Aineistosta nousi esiin muutama keskeinen narratiivi: myönteinen narratiivi rauhasta, negatiivinen narratiivi epäyhtenäisyydestä ja turvallisuudesta sekä taloudellinen narratiivi, myönteisenä ja kielteisenä versiona. Eräs keskeinen löydös koskee ristiriitaa sen suhteen, miten laajentumiseen suhtauduttiin ja mihin keskustelu keskittyi: vaikka laajentumista ei vastustettu mediakeskusteluissa vuonna 2004, keskustelu pyöri silti jäsenyyden negatiivisten seurausten ympärillä.

Laajentumisen hyötyihin liittyvät narratiivit

Helsingin Sanomien (13.6.2004) pääkirjoitus, joka julkaistiin kuukauden kuluttua suuresta itälaajentumisesta, on hyvä esimerkki siitä, miten suomalainen media kuvasi laajentumisen hyötyjä vuonna 2004. Janne Virkkunen kirjoitti tekstissään, että ”rauhanprojekti” kuului ulottaa Keski- ja Itä-Eurooppaan, sillä se avasi entisille kommunistivaltioille ”tien vapauteen ja vaurastumiseen”. Toisessa pääkirjoituksessa (HS 27.4.2004) Olli Kivinen kysyi, kuka olisi arvannut, että vuosikymmenten sorron, kommunismin ja köyhyyden jälkeen tämä ”huikea muutos” tapahtuisi ilman verenvuodatusta.

Narratiivi siitä, että EU:n laajentuminen edistäisi rauhaa ja vakautta – kutsuttakoon sitä tässä yhteydessä rauhannarratiiviksi – välittää tietynlaisia tulkintoja Euroopan historiasta ja EU:sta organisaationa. Monissa medialähteissä laajentuminen esitettiin korjausliikkeenä historiallisesti jakaantuneelle Euroopalle: entisten satelliitti- ja neuvostovaltioiden hyväksyminen unionin jäseniksi yhdistäisi

mantereen, joka oli kylmän sodan aikana jakaantunut etupiireihin. EU ymmärrettiin organisaationa rauhanprojektiksi, joka estää sotia jäsentensä välillä ja Euroopassa yleisesti. Kontrasti on vahva verrattuna vuoden 2024 narratiiviin, jossa EU nähdään geopolitiittisena toimijana ja unionin laajentuminen geostrategisena liikkeenä.

Rauhannarratiivin alle mahtuu myös muunlaisia vivahteita. Alkuvuodesta 2004 suomalaiset mediat keskittyivät kiistaan, joka koski EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA) ulottamista koskemaan EU:n kymmentä uutta jäsenmaata, mitä Venäjä uhkasi vastustaa. Vaikka kiista ratkesi, tapahtuma haastoi mediassa yleisesti hyväksyttyä rauhannarratiivia. Joissain uutisissa EU:n laajentumista pidettiin Venäjän kannalta jopa suurempana asiana kuin Naton laajentumista, joskin toisissa artikkeleissa otettiin myös vastakkainen näkemys. Tutkija Hiski Haukkala totesi mielipidekirjoituksessaan (8.3.2004), ettei EU voi hyväksyä Venäjän pyrkimystä rajoittaa sen oikeutta hyväksyä uusia jäseniä. Toisaalta suurlähettiläs Hannu Halinen pohti Turun Sanomien haastattelussa (22.11.2004) Venäjän tulevaa roolia Itämeri-yhteistyössä ja totesi, ettei EU:n laajentumisen saisi antaa synnyttää uusia jakolinjoja.

Laajentumisen toivottiin rohkaisevan vanhoja jäsenmaita toteuttamaan rakenteellisia uudistuksia, jotka hyödyttäisivät talouskasvua.

Toinen positiivinen medianarratiivi liittyi laajentumisen taloudellisiin hyötyihin. Kyseinen narratiivi keskittyi sekä liittyvien maiden kasvunäkymiin että vanhoille jäsenmaille avautuviin taloudellisiin mahdollisuuksiin. Siihen sisältyi huomio sisämarkkinoiden kasvamisesta ja siitä, että

liittyvien maiden taloudet olivat nopeimmin kasvavia Euroopassa, mikä hyödyttäisi EU:n taloutta. Koko mantereen kilpailukyvyyn toivottiin parantuvan: muun muassa presidentti Tarja Halonen näki EU:n laajentumisen mahdollisuutena kehittää unionin kilpailukykyä ja kauppaa (Salon Seudun Sanomat 28.10.2004).

Laajentumisen toivottiin rohkaisevan vanhoja jäsenmaita toteuttamaan rakenteellisia uudistuksia, jotka hyödyttäisivät talouskasvua. Esimerkiksi ekonomisti Michael Heise totesi Ilta-Sanomien haastattelussa ("Uudet jäsenet pakottavat vanhat EU-maat kuntokuurille", 22.6.2004)", että vanhoilla jäsenvaltioilla on nyt enemmän paineita uudistaa muun muassa työmarkkinoita, verotusta, sosiaaliturvaa ja eläkejärjestelmiään.

Taloudelliseen narratiiviin sisältyi myös huomio siitä, että uudet jäsenmaat tarjoavat kiinnostavia mahdollisuuksia suomalaisille ja ulkomaisille sijoittajille. Esimerkiksi Puolan markkinoiden huomattiin olevan nopeasti kasvavat ja alkujaankin suuret, minkä lisäksi maan julkinen kuva oli kehittymässä parempaan suuntaan. Tiettyjen kaupan alojen uskottiin erityisesti hyötyvän laajentumisesta: esimerkiksi Ilta-Sanomien uutisessa (29.4.2004) raportoitiin, että EU:n itälaajentuminen vauhdittaisi myyntiä IT-alalla. Lisäksi useissa artikkeleissa huomioitiin myönteisessä valossa työvoiman vapaa liikkuvuus uusista jäsenmaista. Maahanmuuton uskottiin tuovan työvoimaa sinne, missä sitä tarvittiin, ja vähentävän ulkomaisen työvoiman palkkaamiseen liittyvää byrokraattista taakkaa. Laajentumisen toivottiin esimerkiksi tuovan lisää työvoimaa suomalaisille mansikkapelloille (HS 19.6.2004).

Muutamassa artikkelissa ja mielipidekirjoituksessa käsiteltiin myös EU:n muuttuvia voimasuhteita. Vaikka EU:n päätöksentekoa koskeva medianarratiivi oli sävyltään pääasiassa negatiivinen, päätöksentekovallan painopisteen siirtyminen kohti Koillis-Eurooppaa itälaajentumisen seurauksena esitettiin Suomen kannalta myönteisenä asiana. Useat media-artikkelit käsittelivät myös EU:n laajentumisen merkitystä pohjoismaiselle yhteistyölle korostaen uusia yhteistyömahdollisuuksia.

[Laajentumisen riskeihin ja negatiivisiin seurauksiin liittyvät narratiivit](#)

Suomalainen medianarratiivi ei missään nimessä maalannut laajentumisesta ylioptimistista kuvaa. Artikkelissa "Basaari vai bordelli?" (HS 26.3.2004) julistettiin,

että laajentuminen oli EU:n päätöksenteon ja instituutioiden kannalta katastrofi. Toisessa artikkelissa EU:n laajentumista kutsuttiin ansaksi, joka viritettiin Maastrichtin huippukokouksessa vuonna 1991 (HS 29.4.2004). Eräässä haastattelussa saksalaisen tutkija Josef Janningin raportointiin todenneen, että laajentuminen voisi myös mennä pieleen, eikä unionin hajoamisvaaraa voitu poissulkea. "Euroopan unioni on laajentumassa apeissa tunnelmissa. Epäily ja pelot ovat voimistumassa vanhoissa jäsenmaissa", artikkelissa kirjoitettiin (HS 10.4.2004). Myös pääkirjoituksessa "EU-juna puuskuttaa" (HS 27.4.2004) muistutettiin, että kukaan ei tiedä, mihin laajentuminen ja integraatio lopulta johtavat: huolta herättivät jo tässä vaiheessa tehokkuuden puute, kansallisvaltioiden pyrkimykset suvereniteettinsa palauttamiseksi ja demokratian hauraus tietyissä jäsenvaltioissa.

Suurin huoli liittyi tulkintaan, jonka mukaan EU:n laajentuminen heikentäisi sen yhtenäisyyttä. Uusien ja vanhojen jäsenmaiden eroja korostettiin. Median huolenaiheina olivat muun muassa taloudelliset erot, kulttuurierot sekä kommunismin ja diktatuurin perintö uusissa jäsenvaltioissa. Kyseistä narratiivia voidaan pitää vastanarratiivina rauhannarratiiville. Erona on kuitenkin se, että siinä missä rauhannarratiivi oli abstrakti ja normatiivinen, epäyhtenäisyyteen liittyvä narratiivi keskittyi käytännön haasteisiin:

Suurin huoli liittyi tulkintaan, jonka mukaan EU:n laajentuminen

Erityisesti pelättiin, että epäyhtenäisyys lamauttaisi EU:n päätöksenteon tai hidastaisi sitä. Ennakoitiin, että aivan kuten vanhatkin jäsenmaat, myös uudet jäsenet tulisivat edistämään EU:ssa omaa kansallista agendaansa. Vaikeudet uuden perussopimuksen hyväksymisessä liitettiin laajentumiseen, ja niitä pidettiin esimerkkinä tulevista haasteista. Journalistit olivat innokkaita maalailemaan katastrofaalisia uhkakuvia päätöksenteosta kasvavassa unionissa: "Kuvitelkaa vain niitä kaikkia neuvottelupöytiä, joiden ympärillä 25 jäsenmaan edustajat yrittävät

tinkiä jotain tuliaisiksi kotimaan politiikkaan”, todettiin eräässä artikkelissa (HS 1.5.2004). ”Kuvitelkaa vaikka sisäministerit istumassa saman pöydän ääreen. Jos jokainen ministeri – eurooppalaisen tavan mukaisesti – käyttää kymmenen minuuttia sen kertomiseen, mitä aikoo sanoa, ja sitten sanoo sen, on istumaharjoitus kestänyt jo yli neljä tuntia”, valiteltiin toisessa artikkelissa (HS 26.3.2004). Moni muistutti, että menettelytavat oli alun perin suunniteltu kuutta jäsenmaata varten.

Useissa artikkeleissa korostettiin sitä, kuinka vaikeaa on mahduttaa 25 jäsenmaata Euroopan komissioon – joskin artikkelit päättyivät usein siihen lopputulemaan, että vaihtoehtoja ei ollut: omaa komissaaria pidettiin tärkeänä sekä Suomelle että uusille jäsenmaille, joiden kansalaisten ja poliitikkojen piti saada tutustua unionin toimintaan. Samalle kannalle asettui myös Matti Vanhasen johtama Suomen hallitus (ks. esim. HS 23.4.2004). Määräenemmistöpäätöksenteon lisäämistä ehdotettiin usein puolestaan ratkaisuna, jonka Suomi voisi hyväksyä tehostaakseen EU:n päätöksentekoa kasvavassa unionissa.

Joissain kirjoituksissa ehdotettiin eriytyvää integraatiota ratkaisuksi erimielisyyksiin (esim. Paavo Väyrynen, HS 26.1.2004). Tyypillisesti oltiin kuitenkin sitä mieltä, että Suomen tulisi pysytellä EU-integraation ytimessä. Unionin syventäminen sen laajentumisen ohessa jakoi kuitenkin mielipiteitä: yhtäältä todettiin, ettei EU:n pitäisi typistyä pelkiksi sisämarkkinoiksi kasvavan epäyhtenäisyyden vuoksi; toisaalta huomattiin Suomen lukeutuvan niihin EU-maihin, jotka näkevät laajentumisen keinona estää unionin liiallista syvenemistä.

Toinen negatiivinen narratiivi keskittyi talouteen. Useissa medialähteissä esitettiin arvioita siitä, kuinka kalliiksi kymmenen uuden jäsenen hyväksyminen tulisi – kyseessä olisi EU:n toistaiseksi kallein laajentumiskierros, joka tulisi maksamaan satoja miljardeja euroja. Artikkeleissa todettiin, että Suomi, joka oli jo ennestään nettomaksaja, joutuisi maksamaan entistäkin enemmän laajentumisen

seurauksena. Usein todettiin, ettei nettomaksajilla ollut intoa panostaa nykyistä enempää EU:n budjettiin. Helsingin Sanomien artikkeli (10.4.2004) antaa hyvän kuvan tästä keskustelusta: "Laajentumisen jälkeen EU:n rahakirstulla on kymmenen uutta kävijää, mutta jaettavaa ei ole paljon entistä enempää."

Keskeisiin taloushuoliin lukeutui yritysten ja teollisuudenalojen siirtyminen uusiin jäsenmaihiin matalampien kustannusten perässä, mikä vähentäisi työpaikkoja ja tuloja vanhoissa jäsenmaissa. Itälaajentumisen huomattiin lisäävän paineita veropolitiikkaan: uusilla tulokkailla olisi matalampi yritysverotus, jota vastaan vanhojen jäsenmaiden pitäisi tulevaisuudessa kilpailla. Useat artikkelit nostivat esiin riskit liittyen vapaaseen liikkuvuuteen ja uusista jäsenmaista tulevaan työvoimaan. Poliitikkojen raportoitiin kiistelevän siitä, tarvittaisiinko työvoiman vapaalle liikkuvuudelle siirtymäaikaa: esimerkiksi Helsingin Sanomat (4.6.2004) kertoi keskustelusta, jossa SDP:n ehdokas kannatti rajoituksia, kun taas kokoomuksen ehdokas sanoi Suomen kaipaavan välittömästi uutta työvoimaa. Esimerkiksi Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön (SAK) raportoitiin kampanjoivan sen puolesta, että Suomen tulisi rajoittaa uusien EU-kansalaisten oikeutta muuttaa maahan työn perässä. Kampanjan kritisoi oivan ristiriidassa Suomen työvoimapulaa kanssa. Toisaalta useat uutisartikkelit vakuuttivat, että tutkimusten mukaan uusista jäsenmaista tulevan maahanmuuton pitäisi pysyä kohtuullisena.

Joissain artikkeleissa pohdittiin myös, kykenevätkö hyvinvointivaltiot ylläpitämään nykyisen tasoisia sosiaali-etuksia maahanmuuton kasvaessa. Keskustelua kirvoittivat myös EU-kansalaisia koskevat kaksoisstandardit: Turun Sanomat (13.3.2004) nosti esiin huolen, että virolaiset vuokratyöfirmojen työntekijät työskentelisivät Suomessa Viron palkkatasoilla, jotka olivat huomattavasti Suomen tasoa matalampia. Suomalaiset mediat seurasivat ja raportoivat tarkkaan myös siitä, kuinka muut vanhat jäsenmaat, kuten Iso-Britannia ja muut Pohjoismaat,

Tyypillisen näkemyksen mukaan koheesiopolitiikkaan ei pitäisi tehdä nopeita muutoksia, millä varmistettaisiin, että vanhoilla jäsenvaltioilla olisi riittävästi aikaa mukautua tilanteeseen.

valmistautuivat itälaajentumiseen rajoittamalla maahanmuuttoa. Median mukaan suomalaisten teollisuudenalojen ja yritysten olisi tarpeen varautua tulevaan laajentumiseen, mutta esimerkiksi Kalevan (26.7.2002) uutisessa todettiin

tuleviin haasteisiin ja mahdollisuuksiin varautumisen olevan haastavaa.

Laajentumisen vaikutuksista koheesiopolitiikkaan keskusteltiin yksityiskohtaisesti. Tyypillisen näkemyksen mukaan koheesiopolitiikkaan ei pitäisi tehdä nopeita muutoksia, millä varmistettaisiin, että vanhoilla jäsenvaltioilla olisi riittävästi aikaa mukautua tilanteeseen. Myös EU:n maatalouspolitiikan uudistuksia seurattiin tarkasti. Joissain artikkeleissa yhteisen maatalouspolitiikan uudistus todettiin epäreiluksi vanhojen jäsenvaltioiden maanviljelijöitä kohtaan. Ilta-Sanomien artikkeli (5.7.2004) maalasi kuvan monimutkaisista vaikutuksista: yhtäältä suomalaisten maatilojen lukumäärän todettiin pudonneen ja tilakoon kasvaneen EU:n uudistusten ja laajentumisen myötä, mutta toisaalta meneillään olevien uudistusten todettiin hidastaneen kyseisiä trendejä.

Myös maataloustuotteiden laatu herätti huolta. Ilta-Sanomat raportoi, että uusien jäsenmaiden teurastamoista, meijereistä ja kalanjalostamoista peräisin olevat elintarvikkeet eivät täyttäneet EU:n turvallisuusmääräyksiä. Kyseisten tuotteiden tuontia EU-markkinoille lykättiin Euroopan komission päätöksellä. ”Virolaiset elintarviketehtaat sen sijaan ovat selvinneet komission tutkimuksissa puhtain paperein”, totesi artikkeli ja jatkoi, että EU-jäsenyyttä edeltäneellä yhteistyöllä Suomen ja muiden maiden kanssa saattoi olla vaikutusta asiaan. (IS 15.4.2004).

Medialähteistä löytyy myös turvallisuuteen liittyvä kielteinen narratiivi. Uutisissa käsiteltiin geopoliittisia huolenaiheita, kuten Kyproksen ratkaisematonta

tilannetta, ja uusien jäsenmaiden sisäisiin asioihin liittyviä huolia, kuten liikenneturvallisuutta. Laajentumisen pelättiin lisäävän järjestäytynyttä rikollisuutta, laittoman työvoiman käyttöä ja laitonta maahanmuuttoa vanhoihin jäsenmaihiin. Useissa uutisissa kerrottiin Suomen rajavalvontaan kohdistuvasta paineesta ja uusista haasteista. Schengen-tarkastusten poistamista Suomen ja Viron väliltä pidettiin sekä taloudellisena mahdollisuutena että turvallisuusriskinä. Joissain artikkeleissa huomioitiin myös negatiiviset ulko- ja turvallisuuspoliittiset seuraukset uudelle itäiselle naapurustolle: Ukrainan uskottiin jäävän marginaaliin ja Valko-Venäjän kärsivän tilanteesta taloudellisesti. Liittyvien maiden romaniväestöstä keskusteltiin moneen otteeseen suomalaisessa mediassa, lähinnä romanien oikeuksien laiminlyönnin ja huonon kohtelun näkökulmasta. EU:n itälaajentumisen myötä romaneista olisi tulossa suurin eurooppalainen vähemmistö. Laajentumisen toivottiin parantavan romanien asemaa liittyvissä maissa (CITY 2.4.2004).

Näiden keskeisimpien kielteisten narratiivien lisäksi muutama muu huoli keräsi erityistä huomiota suomalaisessa mediassa. Yllättävän monessa artikkelissa kirjoitettiin laajentumisen vaikutuksesta kielipolitiikkaan: esimerkiksi pääkirjoituksessa ”Euroopan Baabel” (HS 13.4.2004) argumentoitiin, että laajentuminen pahentaisi EU:n kielisekamelskaa entisestään. Artikkelissa pohdittiin, toteutuisiko kansalaisten oikeus saada tietoa äidinkielellään, ja harmiteltiin sitä, että EU:n työkielten määrää jouduttaisiin vähentämään. Suomen kielen asema ja uusien kielten aiheuttamat haasteet unionin kääntäjille ja tulkeille nousivat esiin myös muissa medialähteissä.

Vielä viimeisenä suomalaisen mediakeskustelun kiinnostavana piirteenä voidaan mainita, että mediassa esitettiin usein ulkomaisten henkilöiden kriittisiä näkemyksiä EU:n laajentumisesta. Suomalaismedioissa kerrottiin esimerkiksi Saksan liittokansleri Gerhard Schröderin kritisoineen uusien jäsenvaltioiden matalaa veroastetta sekä Espanjan ulkoministeri Miguel Ángel Moratinosin ja

Ranskan presidentti Jacques Chiracin harmitelleen Ranskan ja Espanjan heikkenevää vaikutusvaltaa EU:ssa.

Laajentumisen hyötyihin liittyvät narratiivit	Laajentumisen riskeihin ja negatiivisiin seurauksiin liittyvät narratiivit
Rauha (Euroopan yhdistäminen)	Epäyhtenäisyys
	Turvallisuusuhat
Vaurastuminen	Taloudelliset kustannukset

Taulukko 2 Medianarratiivit EU:n itälaajentumisesta vuonna 2004

Julkinen tuki vuoden 2004 laajentumiselle

Viimeisessä osiossa esitetään otteita Eurobarometri-datasta. Pyrkimyksenä on havainnollistaa, millaista kannatusta suomalaiset osoittivat EU:n laajentumiselle juuri ennen itälaajentumista ja heti sen jälkeen. Mieli-pidekyselyt vahvistavat löydöksen, joka todettiin jo media-analysissä: suomalaiset olivat huolissaan ja tietoisia laajentumisen riskeistä, mutta samaan aikaan oltiin kuitenkin tyytyväisiä siihen, että EU:hun hyväksyttiin uusia jäseniä.

Ensinnäkin on tärkeä huomata, että vaikka Suomen poliittiset puolueet olivat enimmäkseen samalla kannalla laajentumisen suhteen, kansalaisten

Vuoden 1999 eurobarometrin mukaan suomalaisten näkemyksissä oli enemmän hajontaa kuin muissa jäsenvaltioissa.

keskuudessa EU:n laajentumisesta ei ollut yksimielisyyttä. Vuoden 1999 eurobarometrin mukaan suomalaisten näkemyksissä oli enemmän hajontaa kuin muissa jäsenvaltioissa. Vuoden 2002 eurobarometri osoittaa, että etenkin maaseudulla asuvat suomalaiset vastustivat laajentumista. Vastustus oli myös voimakkaampaa kristillisdemokraattien ja keskustan kannattajien keskuudessa.⁴

⁴ Helsingin Sanomien tilaamassa Suomen Gallupin kyselyssä todettiin, että suomalaiset miehet suhtautuivat laajentumiseen naisia myönteisemmin. Suhtautuminen laajentumiseen oli myönteisempää myös Helsingin

Kaiken kaikkiaan suomalaiset olivat kuitenkin itälaajentumisen kannalla: juuri ennen suurta itälaajentumista vain 14 % suomalaisista vastusti laajentumista, 51 %:n mielestä osa ehdokasmaista pitäisi hyväksyä jäseneksi ja 23 %:n mielestä kaikki ehdokasmaat tulisi toivottaa tervetulleiksi unioniin. (Eurobarometri 2002.)

Asenteet muuttuivat negatiivisemmiksi, kun puhe siirtyi mahdolliseen uuteen laajentumiseen. Vuonna 2004 vain 45 % suomalaisista kannatti ajatusta EU:n uudesta laajentumisesta tulevaisuudessa. Tuloksen perusteella suomalaiset lukeutuivat EU-kansalaisista kriittisimpien joukkoon. Tämänkin asian suhteen suomalaisten mielipide kuitenkin jakautui vahvasti: etenkin nuoret, opiskelijat ja työttömät ajattelivat, että EU:n tulisi jatkaa laajentumista. (Eurobarometri 2004.) Vuonna 2005 eli suuren itälaajentumisen jälkeen 45 % suomalaisista kannatti yhä unionin uutta laajentumista, mikä oli hieman vähemmän kuin EU:ssa keskimäärin (Eurobarometri 2005).

Yleisesti ottaen suomalaiset kantoivat enemmän huolta laajentumisesta kuin muut. Juuri ennen suurta itälaajentumista, vuoden 2003 eurobarometrissa, suomalaiset olivat Euroopan huolestuneimpia laajentumisen negatiivisista vaikutuksista EU:n päätöksentekoon. Suomalaiset olivat myös eurooppalaisista vakuuttuneimpia siitä, että heidän kotimaansa asema Euroopassa heikkenisi laajentumisen jälkeen. Lisäksi suomalaiset olivat huolissaan siitä, että laajentuminen etäännyttäisi EU:ta kansalaisista. (Eurobarometri 2003.) Jo vuoden 1998 eurobarometrissa oli samaan tapaan nähtävissä, että suomalaiset olivat EU-kansalaisista vakuuttuneimpia siitä, että EU:n laajentumisen myötä heidän kotimaansa saisi vähemmän taloudellista tukea.

alueella kuin maaseudulla. Maanviljelijät suhtautuivat laajentumiseen pääasiassa kielteisesti, johtavissa asemissa olevat myönteisemmin. Kyselyn perusteella 40 %:lla Suomen kansalaisista oli myönteinen näkemys EU:n laajentumisesta. Kielteisellä kannalla oli 15 % kansalaisista. Vertailun vuoksi kerrottakoon, että 70 prosenttia poliitikoista, jotka olivat ehdoilla eurovaaleissa, näkivät EU:n laajentumisen hyvänä asiana. Vihreiden kannattajat suhtautuivat laajentumiseen myönteisimmin, keskustan ja vasemmistoliiton kannattajat olivat kriittisempiä. (HS 4.6.2004)

Kansalaisten huolista huolimatta eurobarometri 2002 osoitti, että 60 % suomalaisista oli tyytyväisiä EU:n laajentumisnopeuteen. Kun EU-kansalaisilta kysyttiin vuonna 2003, uskoivatko he EU:n olevan hyvin valmistautunut laajentumiseen, suomalaiset olivat vakuuttuneimpien joukossa (Eurobarometri 2003). Suomalaiset olivat vakuuttuneita myös laajentumisen hyödyistä: vuoden 2002 eurobarometrin mukaan 70 % suomalaisista uskoi EU:n laajentumisen yhdistävän manteretta. Vuoden 2003 eurobarometri kuitenkin osoittaa, että verrattuna muihin EU-kansalaisiin suomalaiset olivat vähiten vakuuttuneita siitä, että Euroopan yhdistäminen uudelleen kylmän sodan jakolinjojen jälkeen olisi moraalinen velvollisuus. Vuonna 2002 60 % suomalaista uskoi, että laajentuminen auttaisi liittyviä maita kirmämään muita kiinni kehityksessä. Suomalaisista 65 % uskoi laajentumisen tekevän EU:sta poliittisesti vahvemman (Eurobarometri 2002).

Suomalaiset kantoivat hieman muita vähemmän huolta maahanmuutosta ja työttömyydestä. Vuonna 2002 suomalaiset olivat EU-kansalaisista vähiten huolissaan siitä, että laajentuminen aiheuttaisi työttömyyttä kotimaassa. Lisäksi eurobarometriversailut (2002 ja 2003) osoittivat, että muihin EU-kansalaisiin verrattuna suomalaiset arvioivat laajentumisen aiheuttavan vähemmän maahanmuuttoa. Suomalaiset epäilivät muita enemmän väitettä siitä, että laajentuminen helpottaisi laittoman maahanmuuton hallintaa. He olivat myös vakuuttuneimpia siitä, että laajentuminen vaikeuttaisi rikollisuuden ja huumeiden salakuljetuksen torjuntaa. (Eurobarometrit 2003 ja 2002.)

Ehdokasmaiden sitoutumista ympäristönsuojeluun arvostettiin hieman enemmän kuin niiden kunnioitusta EU:n sääntöjä kohtaan tai kykyä panostaa EU:n budjettiin.

Mitä tulee hyväksymiskriteereihin, suomalaisten mielestä tärkeintä oli, että liittyvät maat sitoutuisivat torjumaan järjestäytynyttä rikollisuutta sekä kunnioittaisivat ihmisoikeuksia ja demokratiaa

(Eurobarometri 2002). Ehdokasmaiden sitoutumista ympäristönsuojeluun

arvostettiin hieman enemmän kuin niiden kunnioitusta EU:n sääntöjä kohtaan tai kykyä panostaa EU:n budjettiin. Muihin EU-kansalaisiin verrattuna suomalaiset olivat epätodennäköisempiä vaatimaan, että liittyvien maiden pitäisi asettaa EU:n etu oman maansa edun edelle (esim. Eurobarometri 1999).

Suomalaiset kokivat saaneensa riittävästi tietoa EU:n tulevasta laajentumisesta. Vuoden 2002 eurobarometrin perusteella suomalaiset tiesivät EU:n laajentumisesta enemmän kuin muut EU-kansalaiset, ja he myös osallistuivat keskusteluun aktiivisemmin. Suomalaiset tunsivat ehdokasmaista parhaiten Viron, toiseksi parhaiten Turkin. Vaikka suomalaiset eivät olleet innokkaita työskentelemään tai opiskelemaan liittyvissä maissa tai rakentamaan liiketoimintasuhteita niiden kanssa, enemmistö heistä oli vierailut Virossa ja moni haaveili matkustavansa Kyprokselle. (Eurobarometri 2002.)

Yhteenveto

Tässä artikkelissa on analysoitu suomalaisen median ja politiikan narratiiveja liittyen EU:n laajentumiseen vuonna 2004. Aineiston perusteella asenteet olivat jakaantuneita: suomalaiset olivat huolissaan laajentumisen seurauksista ja kustannuksista, mutta he eivät vastustaneet laajentumista. Negatiivinen narratiivi – joka koski esimerkiksi epäyhtenäisyyden lisääntymistä, taloudellisia huolenaiheita ja turvallisuusriskejä – sai eniten tilaa mediassa, mutta oli siis kenties vähemmän tärkeä kuin narratiivi rauhan ja vaurauden edistämisestä Euroopassa. Siinä missä suomalaisten kansalaisten näkemyksissä oli paljon hajontaa, poliittisen eliitin keskuudessa EU:n laajentuminen ei herättänyt erityisemmin erimielisyyttä: perussuomalaiset, joka oli vuosituhannen vaihteessa vielä pienpuolue, oli analyysissä mukana olleista puolueista ainoa EU:n laajentumista vastustanut puolue.

REWEU-projektin tapahtumissa Suomen entiseltä valtiojohdolta kuullut kommentit tukevat tätä havaintoa: ulkopoliittinen johto oli yksimielinen siitä, että

itälaajentuminen oli linjassa Suomen ulkopoliittisten intressien kanssa, mutta julkinen keskustelu keskittyi laajentumisen käytännön haasteisiin. Suomalainen media oli jossain määrin itsetietoinen ja kriittinen pessimistisestä narratiivista: ”Perusoikeus – mutta ei teille” otsikoidussa Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (23.4.2004) kritisoitiin paitsi ennakkoluuloja uusia EU-kansalaisia kohtaan myös lakiluonnosta, joka rajoittaisi heidän oikeuttaan saapua Suomeen töihin.

Media kuvasi EU:n laajentumisen asiana, joka vaatii Suomelta aktiivista reagointia. Sen mukaan Suomen tulisi olla aktiivisempi solmiakseen uusia kumppanuuksia ja valmistautuakseen pitämään puolensa EU-päätöksenteossa. Jotkut ehdottivat Suomelle uutta roolia: Suomen nykyinen presidentti ja silloinen europarlamentaarikko Alexander Stubb ehdotti Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessa, että Suomi voisi toimia sovittelijana uusien ja vanhojen EU-jäsenmaiden välillä ja täten edistää unionin yhtenäisyyttä ja tehokkuutta (HS 20.6.2004).

2020-luvulla unioni valmistautuu jälleen laajentumiseen. Vuosituhannen alun suuren itälaajentumisen haitat ja hyödyt muistetaan yhä, ja ne näkyvät vuoden 2024 eurovaalikeskustelussa EU:n laajentumisesta. Laajentuminen nähdään yhtäältä menestystarinana, toisaalta varoittavana esimerkkinä: yksi keskeinen oppi näkyy siten, että oikeusvaltioperiaatteen vaalimisesta on tullut avainsana ympäri Eurooppaa. Samalla laajentuminen nähdään edelleen polkuna kohti rauhaa ja vakautta Euroopassa.

Lähteet

Vaaliohjelmat

Keskusta (Kesk.). (2024). *Ryhtiä Eurooppaan. Keskustan eurovaaliohjelma 2024*. Luettu osoitteesta: <https://keskusta.fi/wp-content/uploads/2024/04/Keskustan-eurovaaliohjelma-2024-naytto.pdf>

Keskusta (Kesk.). (1999). *Keskustan Eurooppa-ohjelma*. Luettu Pohtivan tietovarannosta: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/184>

Kristillisdemokraatit (KD) (2024). *Järjen ääni Euroopassa*. https://www.kdpuolue.fi/kd/files/2024/04/KD_eurovaaliohjelma.pdf

Kristillisdemokraatit (KD) (1999). *Suomen kristillinen liitto EU-vaaliohjelma*. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKL/682>

Vihreät (Vihr.). (2024). *Eurovaaliohjelma 2024. Rakennetaan uutta, luodaan toivoa, suojellaan arvokkainta*. Luettu osoitteesta: <https://www.vihreat.fi/ohjelmat/eurovaaliohjelma-2024/>

Vihreät (Vihr.). (1999). *Det gröna Europa - Valprogram för Europaparlamentsvalet 1999*. Luettu Pohtivan tietovarannosta: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VIHR/835>

Perussuomalaiset (PS). (2024). *PÄÄTETÄÄN ITSE. Perussuomalaisten eurovaaliohjelma 2024*. Luettu osoitteesta: <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2024/04/PS-eurovaaliohjelmaVerkko.pdf>

Perussuomalaiset (PS). (1999). *Perussuomalaisten eurovaaliohjelma 1999: PERUSSUOMALAINEN KRIITTISENÄ EUROOPASSA*. Luettu osoitteesta: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/PS/387>

Karjalainen, T. (2023). EU enlargement in wartime Europe: Three dimensions and scenarios. *Contemporary Social Science*, 18(3). <https://doi.org/10.1080/21582041.2023.2289661>

Vasemmistoliitto (Vas.). (2024). *Yhteinen tulevaisuus – kaikkien Eurooppa. Europarlamenttivaaliohjelma 2024*. Luettu osoitteesta: <https://vasemmisto.fi/wp-content/uploads/2024/03/Eurovaaliohjelma.pdf>

Vasemmistoliitto (Vas.) (1998). *Vasemmistoliiton poliittinen tavoiteohjelma puoluekokouskaudelle 1998 – 2001.*

<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/811>

Kokoomus (Kok.). (2024). *Kokoomuksen EU-vaaliohjelma 2024.* Luettu osoitteesta:

<https://www.kokoomus.fi/kokoomuksen-eu-vaaliohjelma-2024/>

Kokoomus (Kok.). (1999). *Tekojen aika myös Euroopassa.* Luettu osoitteesta:

<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/970>

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP). (2024). *Jo Riittää. Pystymme Parempaan.* Luettu osoitteesta: <https://www.sdp.fi/uploads/sites/2/2024/05/sdp-n-eurovaaliohjelma-2024.pdf>

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP). (1999). *Ihmisten Eurooppa - yhdessä, turvallisesti – Vaalijulistus.* Luettu Pohtivan tietovarannosta:

<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/412>.

Ruotsalainen kansanpuolue (RKP). (1999). *Svenska folkpartiets valmanifest 1999 - Tänker först.* <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SFP/596>.

RKP (2024). *Yhdessä. SUOMEN RUOTSALAISEN KANSANPUOLUEEN EUROVAALIOHJELMA 2024.* [https://val.sfp.fi/wp-content/uploads/RKP Eurovaaliohjelma 2024.pdf](https://val.sfp.fi/wp-content/uploads/RKP_Eurovaaliohjelma_2024.pdf)

Artikkelit Helsingin Sanomissa:

21.12.2004. Esimakua Turkista. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004275515.html>

12.11.2004. Liian vähän, mutta aivan liian paljon. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004266113.html>

4.11.2004. Eurooppaa patistetaan uudistuksiin. <https://www.hs.fi/talous/art-2000004264504.html>

22.10.2004. Säilyykö suomi EU:n työkielenä? Mielipikekirjoitus. Pirkko Nuolijärvi ja Aino Piehl. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004261103.html>

18.10.2004. Suomen kieli luo identiteettiä myös EU:ssa. Mielipikekirjoitus. Inkaliisa Vihonen ja Marianna Sunnari. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004260111.html>

15.10.2004. Ukraina ei saa jäädä suurten naapureiden rajamaaksi. Mieli­pidekirjoitus. Eeva Pääkkönen ja Arseniy Svy­narenko. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004259376.html>

10.10.2004. Suomen maksut EU:lle nousevat moninkertaisiksi. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004258238.html>

28.9.2004. Vanhana syntynyt. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004255197.html>

22.8.2004. Kansanäänestys vai ei. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004246056.html>

19.7.2004. EU:n laajenemisen luomat turvallisuusuhat tutkittava. Mieli­pidekirjoitus. Kari Rajamäki. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004238353.html>

18.7.2004. Suuri raha ei nostanut Itä-Saksaa. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004238166.html>

3.7.2004. Olli Rehn haluaa pitää Suomen laajentuneen EU:n sisäpiirissä. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004235025.html>

1.7.2004. Barrosolla isot haasteet ja eriseurainen unioni. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004234468.html>

29.6.2004. Maataloustukiuudistus loukkaa omistusta. Mieli­pidekirjoitus. Erkki Pulliainen. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004234030.html>

22.6.2004. Hengähdystauko tarpeen. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004232757.html>

20.6.2004. "Suomella on mahdollisuus pelastaa Eurooppa". Mieli­pidekirjoitus. Alexander Stubb. <https://www.hs.fi/feature/art-2000004232372.html>

19.6.2004. Kylmä alkukesä hidastaa mansikan kypsymistä. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004232133.html>

18.6.2004. Chirac: Uusilla EU-mailla ei "perinnettä" kuten vanhoilla. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004231956.html>

17.6.2004. "Eurooppa täytyy saada toimimaan". Mieli­pidekirjoitus. Paavo Lipponen. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004231611.html>

13.6.2004. Eurooppalaista identiteettiä etsimässä. Pentti Salolainen.
<https://www.hs.fi/feature/art-2000004230637.html>

13.4.2004. Uusi ylpeä Puola. Pääkirjoitus (Janne Virkkunen)
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004230581.html>

8.6.2004. Perusturva tuulimyllynä. Pääkirjoitus.
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004229386.html>

5.6.2004. Riskiliikenne siirtyi EU:n itäreunalle. <https://www.hs.fi/autot/art-2000004228793.html>

4.6.2004. Espanjan sosialistit haluavat ”palata Eurooppaan”.
<https://www.hs.fi/maailma/art-2000004228791.html>

4.6.2004. Kansa suhtautuu epäilevämmiin EU:n laajenemiseen kuin ehdokkaat.
<https://www.hs.fi/suomi/art-2000004228682.html>

4.6.2004. Euroedustajat muistuttivat laajentumisen hyvistä puolista.
<https://www.hs.fi/suomi/art-2000004228678.html>

28.5.2004. Eurooppa yritysjohtajien mielestä kiinnostavin alue uusille sijoituksille.
<https://www.hs.fi/talous/art-2000004227085.html>

27.5.2004. Eurokraatit lyhytsanaisiksi käänösruuhkan vuoksi.
<https://www.hs.fi/maailma/art-2000004226723.html>

25.5.2004. Putinin Venäjä haluaa olla luomassa Suur-Eurooppaa. Pääkirjoitus.
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004226222.html>

23.5.2004. Pohjoismainen yhteistyö saa lisää maustetta. Mielipidekirjoitus. Salla Rundgren ja Lotte Granberg. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004225774.html>

21.5.2004. Lipponen haluaa EU:sta toimivan, taloudellisesti vahvan ja uskottavan.
<https://www.hs.fi/suomi/art-2000004225393.html>

19.5.2004. IG Metallin Peters: Työvoima liikkuu vapaasti vasta 2011.
<https://www.hs.fi/talous/art-2000004224971.html>

10.5.2004. Huuto ja hilpeä musiikki virittivät vaali-intoa.
<https://www.hs.fi/suomi/art-2000004222698.html>

3.5.2004. EU palasi arjen kovaan vääntöön. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004220975.html>

1.5.2004. Kaaosta halvalla. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004220717.html>

1.5.2004. Haastavaa hanketta juhlistaan Dublinissa. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004220543.html>

30.4.2004. Ranskan Chirac: Turkista ei tule EU:n jäsentä vielä pitkään aikaan. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000004220429.html>

29.4.2004. EU mittaa Euroopan rajat. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004220089.html>

28.4.2004. Ulkomaalaislain uudistus tuo helpotuksia työlupiin. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004219916.html>

27.4.2004. EU-juna puuskuttaa. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004219557.html>

25.4.2004. Uusi EU-jäsen tarvitsee komissaarin. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004219112.html>

23.4.2004. Vanhanen: Komissaarista ei vielä luovuta. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004218675.html>

23.4.2004. EU:n uudet tulokkaat kiihdyttävät verokilpailua. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004218585.html>

23.4.2004. Perusoikeus - mutta ei teille. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004218586.html>

20.4.2004. Odotushuone EU-hakijoille. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004217868.html>

19.4.2004. Suurlähettiläs lupaa helpotuksia Venäjän rajalle. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004217793.html>

13.4.2004. Euroopan Baabel. Pääkirjoitus. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004216196.html>

10.4.2004. Rahan uusjaosta tulossa kiivas kamppailu. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000004216127.html>

10.4.2004. Tulokkaat mullistavat unionin vallanjaon. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000004216125.html>

5.4.2004. Valko-Venäjän oppositio toivoo länneltä enemmän huomiota. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000004214842.html>

26.3.2004. Basaari vai bordelli? <https://www.hs.fi/suomi/art-2000004212531.html>

25.3.2004. Tutkimus: Muutto uusista unionimaista jäänee vähäiseksi.
<https://www.hs.fi/talous/art-2000004212295.html>

8.3.2004 EU:n ja Venäjän suhteita uhkaa umpikuja. Mielipidekirjoitus. Hiski Haukkala. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004208060.html>

29.2.2004. "Eurouskollisuudesta on tullut hengenhaistelua". Mielipidekirjoitus. Erkki Tuomioja. <https://www.hs.fi/feature/art-2000004206230.html>

27.2.2004. Moskova vastasi kierrellen EU:n arvosteluun.
<https://www.hs.fi/maailma/art-2000004205798.html>

26.2.2004. Solana: EU:n kriisinhallinta ei vie Suomea Naton jäseneksi.
<https://www.hs.fi/suomi/art-2000004205589.html>

25.2.2004. EU:n ja Venäjän suhteet ovat edelleen tulehtuneet. Pääkirjoitus.
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004205141.html>

24.2.2004. EU uhkasi Venäjää "vakavilla seurauksilla".
<https://www.hs.fi/maailma/art-2000004204944.html>

22.2.2004. Britanniallekin tuli kiire hillitä muuttovirtaa Itä-Euroopan maista.
<https://www.hs.fi/maailma/art-2000004204531.html>

7.2.2004. Muuttoliikkeen pelko siirtää EU:n vapaita työmarkkinoita.
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004200871.html>

5.2.2004. Vanhat EU-maat haluavat padota muuttovirtaa uusista jäsenmaista.
<https://www.hs.fi/maailma/art-2000004200494.html>

1.2.2004. Vanhasen vanha maailma. Pääkirjoitus.
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004199448.html>

1.2.2004. EU:n lähihistorian vaikein vuosi alkanut. Pääkirjoitus.
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004199450.html>

26.1.2004. EU:n ytimen tulisi olla avoin ja selvästi rajattu. Mielipidekirjoitus. Paavo Väyrynen. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004198008.html>

25.1.2004. Onko Suomi oikeasti hyvä? <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004197787.html>

16.1.2004. Moskova vaatii EU:ta korjaamaan Baltian venäläisten asemaa.
<https://www.hs.fi/maailma/art-2000004195712.html>

9.1.2004. Etlan selvitys: Vaihtotaseen vaje uhkaa Viron talouskehitystä.
<https://www.hs.fi/talous/art-2000004194081.html>

Muut medialähteet:

CITY. 2.4.2004. Nuoret romanit. Kuinka totuudenmukaisia käsityksemme romaneista ovat? <https://www.city.fi/ilmiot/nuoret+romanit/1126/sivu-3>

Ilta-Sanomat. 5.7.2004. Maatilojen pudotuspelissä otettiin lyhyt aikalisä.
<https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001416604.html>

Ilta-Sanomat. 22.6.2004. Uudet jäsenet pakottavat vanhat EU-maat kuntokuurille.
<https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001415846.html>

Ilta-Sanomat. 15.4.2004. EU uhkaa uusia jäsenmaita elintarvikkeiden vientikiellolla. <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001410166.html>

Ilta-Sanomat. 29.4.2004. EU-laajennus tuo vipinää it-vientiin.
<https://www.is.fi/digitoday/art-2000001411188.html>

Kaleva. 28.7.2003. Virossa näkyy Neuvostoliiton jäljet.
<https://www.kaleva.fi/virossa-nakyy-neuvostoliiton-jaljet/2031974>

Kaleva. 26.7.2002. Yritysten vaikea varautua itälaajentumiseen.
<https://www.kaleva.fi/yritysten-vaikea-varautua-italaajentumiseen/2257887>

Kaleva. 16.4.2002. Euroopan ulkorajan valvonta suomalaistuu.
<https://www.kaleva.fi/euroopan-ulkorajan-valvonta-suomalaistuu/2059048>

Turun Sanomat. 13.3.2004. Virolaisen vuokratyövoiman käyttö vapautuu vapun jälkeen. <https://www.ts.fi/uutiset/1073953018>

Turun Sanomat. 25.4.2004. Sosiaaliavun raju leikkaus ajaa romanit epätoivoisiin tekoihin. <https://www.ts.fi/uutiset/1073962165>

Turun sanomat. 22.11.2004. Venäjän tasa-arvoinen asema yhä Itämeri-yhteistyön tärkein haaste. <https://www.ts.fi/uutiset/1074008620>

Salon Seudun Sanomat. 28.10.2004. Presidentti Halosen haastattelu Salon Seudun Sanomien 85-vuotisjuhlanumerossa 28.10.2004.
<https://www.presidentti.fi/halonen/public/default3f50.html>

Mielipidemittaukset ja kyselyt:

Eurobarometri (2005). EUROBAROMETRI 64 KANSALAISMIELIPIIDE EUROOPAN UNIONISSA SYKSY 2005. Teoksessa *Standard Eurobarometer 64 - Autumn 2005*.

Eurobarometri (2004). EUROBAROMETRI 64 KANSALAISMIELIPIIDE EUROOPAN UNIONISSA SYKSY 2004. Teoksessa *Standard Eurobarometer 64 - Autumn 2004*.

Eurobarometri (2003). *FLASH EUROBAROMETER 140 « Enlargement of the European Union»*.

Eurobarometri (2002). Suomalaisten mielipiteet Euroopan unionista yleensä, laajentumisesta ja EU-tiedon lähteistä. Teoksessa *Getting information on Europe, the enlargement of the EU, support for European integration*.

Eurobarometri (1999). *Standard Eurobarometer 51 - Spring 1999*.

Eurobarometri (1998). *Standard Eurobarometer 49 - Spring 1998*.